# יתרו ב

א. אין פסוק[1] „אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳ איז רש״י מעתיק די ווערטער „אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳ און איז מפרש: כדאי[2] היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי.

[און דערנאך ברענגט רש״י נאך צוויי פירושים, כדלקמן סעיף ה].

וואס איז די שוועריקייט אין פסוק וועלכע רש״י קומט פארענטפערן בפירושו?

זאגט דער מזרחי (און נאך מפרשים[3]), אז די שאלה איז — פארוואס „תלה אלקותו ביציאת מצרים ואמר אשר הוצאתיך ולא אמר אשר בראתי שמים וארץ״? און אויף דעם ענטפערט רש״י „שעל ידי ההוצאה ממצרים מהיות להם עבדים זכה בהם להיות משועבדים לו ויהי׳ אלקיהם״.

דער פירוש איז אבער לכאורה ניט גלאטיק: ע״פ פשוטו של מקרא האט מלכתחילה קיין ארט ניט די שאלה פארוואס עס שטייט ניט „אשר בראתי שמים וארץ״ — וואס דאס קומט דאך אלס המשך (טעם) אויף „אנכי ה׳ אלקיך׳, אז „ה״ איז דער ג־ט פון אידן; מוז מען זאגן אז ענין וואס איז שייך בלויז צו עם ישראל (וואס דערפאר זיינען אידן אויסגעטיילט מכל העולם כולו)[4].

און דער טעם וואס מ׳קלייבט אויס דוקא דעם ענין (בשייכות צו עם ישראל)[5] — „הוצאתיך מארץ מצרים״ — איז מובן בפשטות, ווייל דאס איז די גאולה פון עם ישראל, וואס האט דערפירט צו מעמד הר סיני.

די שאלה איז נאך שטארקער: דער ענין — אז יצי״מ איז דער טעם אויף „אנכי ה׳ אלקיך״ (בסגנון אחר — יצי״מ איז געווען כדי אידן זאלן אננעמען דעם אויבערשטן אלס „אלקה״ און אים דינען) — שטייט שוין פריער, און כמה פעמים

— גלייך אין פ׳ שמות[6] שטייט „בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה״; עד״ז אין אנהויב פון פ׳ וארא[7] — „לכן אמור לבני גו׳ והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים גו׳ ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה״א המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים״; נאכמער: בפרשתנו גופא, ביי די הכנות צו מ״ת, שטייט[8] „אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם גו׳ ואביא אתכם אלי . . שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי . . ואתם תהיו לי . . וגוי קדוש״ —

---

1) פרשתנו כ, ב.

2) כדאי — כ״ה בדפוסי רש״י הנפוצים ובכת״ק רש״י (שתחי״) (ולא „כדאית״) [בדפוס ראשון דפרש״י „כדי״. ובכו״כ כת״ק רש״י שתחי״ „כדיי״].

3) גו״א. דבק טוב. ועוד.

4) ראה גם ראב״ע וחזקוני כאן. ולהעיר מפרש״י בחוקותי כו, יג: כדאי אני שתאמינו בי . . שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים. ולהעיר ג״כ ממש״נ לאברהם (לך טו, ז) אני ה׳ אשר הוצאתיך מאור כשדים.

5) להעיר ממכילתא כאן: משל כר׳ כלום עשית לנו (טובה) שתמלוך עלינו כר׳ הוציא כר׳ קרע כר׳ הוריד כר׳. וראה לקמן הערה 15.

6) ג, יב. — אלא ששם ה„תעבדון״ הוא הזכות שיש לישראל לצאת ממצרים (רש״י שם).

7) ו, ו־ז.

8) יט, ד־ו. וראה פרש״י שם.

איז ניט מובן: וואָס איז שווער דוקא אין דעם פסוק, וואָס רש״י דאַרף דאָ (ניט פריער) מפרש זיין „כדאי היא ההוצאה כו״?

ב. אויך זיינען פאַראַן כמה דיוקים בלשון רש״י:

ווי מען לערנט בפשטות, זיינען די ווערטער (פון רש״י) „שתהיו משועבדים לי״ דער אָפּטייטש פון התחלת הכתוב „אנכי ה׳ אלקיך״ (בלשון הראַ״ם הנ״ל: משועבדים לו ויהי׳ אלקיהם), און לויט דעם פירוש איז „אשר הוצאתיך מארץ מצרים״ דער טעם אויף „אנכי ה״א״[9] (וויבאַלד אַז „הוצאתיך מארץ מצרים״, דעריבער זיינען אידן משועבד געווארן צום אויבערשטן). ע״ד ווי עס שטייט בס״פ שלח[10] (און אין נאָך כמה פסוקים[11]) „אני ה״א אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים״, וכפרש״י[12] — „ע״מ כן פדיתי אתכם כו״.

עפ״ז איז אַבער ניט מובן:

א) פאַרוואָס איז רש״י ניט מעתיק אין דעם דיבור המתחיל אויך די ווערטער „אנכי ה׳ אלקיך״ (וועלכע ער איז דער־נאָך מפרש)?

ב) אין רובא דרובא פון די ערטער[13] וואו רש״י זאָגט אָט דעם תוכן (אַז יצי״מ איז געווען צוליב דעם אַז אידן זאָלן אַנ־נעמען אויף זיך דעם אויבערשטן אלס „אלקים״) — איז לשון רש״י „על מנת כן פדיתי כו״ (וכיו״ב): פאַרוואָס נוצט דאָ רש״י דעם לשון[14] „כדאי היא ההוצאה כו״״[15]?

ג) רש״י האָט געדאַרפט זאָגן — בהתאם ללשון הכתוב („אנכי ה׳ אלקיך״) — „כדאי כו׳ שתקבלו אלקותי״[16] [אָדער (כלשון רש״י במ״א[17]) „שתקבלו מלכו־תי״ וכיו״ב]: פאַרוואָס איז רש״י משנה פון לשון הכתוב און זאָגט אַ נייעם לשון (וענין) — „שתהיו משועבדים לי״?

לכאורה קען מען ענטפערן, אַז רש״י נעמט עס אַרויס פון סיום הכתוב — „מבית עבדים״[18]: וויבאַלד אַז דער אויבערשטער האָט די אידן אַרויס־גענומען פון „בית עבדים״, דעריבער איז „כדאי היא ההוצאה״ אַז אידן זאָלן ווערן עבדי ה׳[19] (ע״ד ווי עס שטייט[20] „עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים״).

אָבער דאָס איז ניט קיין תירוץ מספיק, ווייל:

---

9) וראה גם דברי דוד כאן.

10) הובא בראַ״ם כאן.

11) ראה תצוה כט, מה״ו. שמיני יא, מה. קדושים יט, לו. אמור כב, לג. בהר כה, לח. בחוקותי כו, יג. שם, מה. וראה הערה הבאה.

12) בפי׳ הראשון (והעיקרי). — ולהעיר מהשינויים בפרש״י בהמקומות שבהערה הקודמת. פרש״י ואתחנן ה, טו. ואכ״מ.

13) ראה במקומות שנסמנו בהערה 11. — וכ״ה הל׳ בשמו״ר כאן (פכ״ט, ג).

14) ולהעיר ממכילתא דרשב״י כאן: אפילו אין לי עליך אלא שהוצאתיך מארץ מצרים כדאי. — וראה לשון רש״י בחוקותי (שבהערה 4). ראה יג, ו.

15) בדברי דוד כאן: דבלאו הכי יש הרבה עניינים ש„אני אלקיך״ אלא דדבר זה לחוד כדאי. — אבל עדיין אינו מובן במה נשתנה פסוק זה מכל המקומות שבהם כתב רש״י הלשון „על מנת כן כו״.

16) וכהלשון בשמו״ר (הנ״ל) כאן.

17) אחרי יח, ב: שאמרתי בסיני אנכי ה״א וקבלתם עליכם מלכותי. וכ״ה לשון המכילתא פרשתנו כ, ג. וראה רמב״ן כאן (פסוק ב). ועוד.

18) כן משמע מפי׳ המהרש״ל (הובא בצידה לדרך ושפ״ח כאן) — דלפי׳ הראשון ברש״י קשה ד„לא הוליל אלא המוציאך מבית עבדים, מצרים ל״ל״. וראה לקמן הערה 38.

19) וראה גם ראב״ע, רמב״ן וחזקוני כאן.

20) בהר כה, מב. ועד״ז שם, נה.

(א) ס׳איז נאָך אַלץ ניט גלאַטיק לשון רש״י — ער האָט געדאַרפט זאָגן (כלשון הכתוב) „כדאי כו׳ שתהיו עבדי״[21]; פאַר־ווָאָס איז ער משנה און זאָגט „משוע־בדים״?

(ב) ועיקר: אין דעם דיבור המתחיל איז רש״י מעתיק בלויז די ווערטער „אשר הוצאתיך מארץ מצרים״, און ניט דעם סיום הכתוב „מבית עבדים״ (און איז אפילו ניט מרמז לזה מיט א „וגו״). איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אז דעם ענין פון „כדאי היא ההוצאה שתהיו משוע־בדים לי״ לערנט רש״י ארויס (ניט פון „מבית עבדים״, נאָר) פון די ווערטער „אשר הוצאתיך מארץ מצרים״ גופא [ובפרט אז רש״י אפילו בפירושו זאָגט „כדאי היא ההוצאה כו״ סתם, ניט — „ההוצאה מבית עבדים״].

ג. ויש לומר הביאור בכל זה:

די שאלה אין „אשר הוצאתיך מארץ מצרים״ איז (ניט — פאַרוואָס פאַר־בינדט מען „אנכי ה״א״ מיט „הוצאתיך מארמ״צ״, נאָר פאַרקערט) — מאי קמ״ל?!

ווי געזאָגט, האָבן אידן שוין פון פריער געוואוסט אז מ״ת („תעבדון את האלקים״) איז דער תכלית פון יצי״מ, און נאָכמער — דאָס האָט דער אויבער־שטער געהייסן איבערגעבן אידן אין די הכנה־טעג צו מ״ת כנ״ל — „אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם גו׳ ואביא אתכם אלי . . שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי . . תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש״:

21) ע״ד לשון המפרשים שבהערה 19. וכן לשון רש״י ואתחנן שם „שתהי׳ לו עבד״.

און וויבאַלד אַזוי — איז מאי קמ״ל[22] אַז „אנכי ה׳ אלקיך״ איז די תוצאה און תכלית פון „הוצאתיך מארץ מצרים״[23]?

לערנט דעריבער רש״י, אַז „אשר הוצאתיך מארץ מצרים״ איז (ניט אַ טעם (אַדער ביאור) אויף „אנכי ה׳ אלקיך״, נאָר דאָס איז) אַ באַזונדער און נייער ענין — „כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי״:

„אנכי ה׳ אלקיך״ מיינט — קבלת מלכותו[24], אַז מען נעמט אַן דעם אויבערשטן אלס שליט ומלך, ובמילא — אַז מ׳וועט פאַלגן אַלע זיינע ציוויים[25] כו׳; דערנאָך האָט דער אויבערשטער מוסיף געווען נאָך אַן ענין, אַז ס׳איז ניט גענוג דער ענין פון קבלת מלכות שמים (וואָס ברענגט צו קבלת עול מצות, צום פאַלגן זיינע גזירות), נאָר איידן דאַרפן זיין „משועבדים לי״, אינגאַנצן משועבד צום אויבערשטן.

קבלת מלכות איז ניט שולל די פרייהייט פון אַן אייגענעם „פריוואַטן״ לעבן[26], עס מיינט נאָר אַז די ענינים

22) במשכיל לדוד כאן, שזהו הקושי בפי׳ הא׳ ברש״י כאן. — אבל ע״פ המבואר בפנים, קושיא זו מתרץ רש״י גם בפירושו הא׳ בדיוק לשונו „שתהיו משועבדים לי״. וראה לקמן בפנים סעיף ה.

23) ומה שנאמר עד״ז בעוד כתובים (כנ״ל בפנים והערה 11) — הרי במקומות אלו לא קאי על מ״ת, כ״א על מצות פרטיות. ולהעיר שבכמה מהמקומות מביא רש״י עוד פירוש („אני הבחנתי כו״ וכיו״ב). ואכ״מ.

24) רש״י ומכילתא כו׳ שבהערה 17.

25) אף שבפרטיות הן שתי קבלות — קבלת מלכות וקבלת מצות (גזירות) — ראה בהנסמן בהערה הקודמת ועוד — מ״מ, אחת מביאה לחבירתה. כפשוט. ולהעיר מפרש״י שמיני (יא, מה): כי אני ה׳ — ע״מ שתקבלו מצותי. ועד״ז בפרש״י בהר (כה, לח) וס״פ שלח (גזרותי).

26) ראה עד״ז לקו״ש חל״ד ע׳ 206 ואילך — בביאור ג׳ הלשונות שבפרש״י האזינו (לב, י) „שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו״.

מסויימים וועלכע דער מלך הייסט טאָן — פאַלגט מען אים [סיי בקום ועשה — טאָן דאָס וואָס ער הייסט טאָן, און סיי בשב ואל תעשה — ניט טאָן דאָס וואָס דער מלך פאַרבאָט צו טאָן]; ועד"ז במלך מה"מ הקב"ה, אז מען נעמט אָן אויף זיך צו מקיים זיין אלע מצות (וגזירות) המלך.

אבער "משועבדים לי" מיינט[26] — אז א איד איז ניט זעלבסטשטענדיק, האָט ניט קיין (אייגענע) פרייהייט, ער איז משועבד (כל כולו) צום אויבערשטן, מיט אַלעם וואָס ער האָט און טוט[27].

און דערפאַר איז רש"י מדייק "כדאי היא ההוצאה כו'" (ניט "על מנת"): דעם לשון "על מנת" זאָגט רש"י וועו אין פסוק שטייען צוויי ענינים וואָס איינער איז א תנאי אין צווייטן (כמו: אני ה'א אשר הוצאתי אתכם גו' להיות לכם לאלקים), משא"כ בנדו"ד, וואָס "תהיו משועבדים לי" (לויט רש"י) איז ניט א תנאי, נאָר ס'איז דער פירוש (ומכוון) פון "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" גופא: די הוצאה איז "כדאי" (און טראָגט אין זיך) דעם ענין אז אידן וועלן "משועבדים לי".

ד. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס רש"י איז ניט מעתיק (אין דעם דיבור המתחיל) דעם סיום הכתוב "מבית עבדים" (און איז עס אפילו ניט מרמז מיט א "וגו'"):

דער חילוק פון לשון "משועבדים לי" און ל' עבדות (סתם) איז[28]:

בשעת מ'זאָגט "עבד" סתם איז נאָך ניט מודגש אז מ'האָט ניט קיין פריי־הייט. וואָרום אע"פ אז אן עבד איז ניט קיין מציאות לעצמו, ער איז רכושו של האדון (ניט ווי א פועל וואָס טוט בלויז אַרבעט פאַר זיין בעה"ב) — אעפ"כ, דריקט זיך אויס דער עול העבדות בעיקר בשייכות צו דער אַרבעט וואָס ער טוט פאַרן אדון[29]. ובמילא, אין די זמנים וועו ער עסט, שלאָפט וכו' פילט ער ניט (כ"כ) דעם עול האדון. ביז עס קען זיין א פאַל וועו דער אדון נויטיקט זיך ניט אין דער אַרבעט פון עבד און דער עבד קען זיך "אפרועו" כו'[30] (ער איז ניט מחוייב צו זוכן אַרבעטן פאַרן אדון).

משא"כ דער לשון "משועבדים" איז מדגיש דעם שעבוד העבד לאדונו אין אן אופן פון עול תמידי [ע"ד דער לשון "שעבוד" בשייכות צו ממון, אז דער ממון וועלט משועבד און "געבונדן" צום בעל חוב[31]] — אין אַלעם וואָס ער טוט

---

27) ונפק"מ בפועל — דגם "פרשיות בתורה שאם עשאן כו' ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות" (פרש"י פרשתנו כ, א) — משתדל לקיימם כו'. ולהעיר מפרש"י פרשתנו (יט, יד) שלא הי' משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם. ועוד.

או באו"א קצת: כללות העניו דתרי"ג מצות התורה אינו כמו גזירות מלך בו"ד, כ"א גדר של שעבוד, כי הן מקיפות את כל (חיי) האדם — אין רגע ונקודה פנוי מחיוב מצוה, ובכל דבר שבחיי האדם יש הוראה בתורה ע"ד אופן עשייתו.

28) אף שבכללות ענינם אחד (וראה ערוך ע' שעבד: שעבוד קרקעות . . אשר הם כמו עבדים ותחת רשות אדון) — מ"מ בפרטיות יותר, כשמחלקים בין הלשונות (וכנדו"ד שרש"י משנה מל' הכתוב "מבית עבדים" וכותב "משועבדים"), הלשון "שעבוד" מדגיש יותר עול העבדות באופן תמידי (כבפנים). שלכן, לשון הרגיל — גם בפרש"י — בנוגע לעבדות מצרים הוא "שעבוד מצרים" (כדלקמן בפנים והערה 34).

29) להעיר מלקו"ש חכ"ה ע' 215.

30) אף שגם אז מה שקנה עבד קנה רבו (פסחים פח, ב. וש"נ). וראה לקו"ש שם.

31) ראה רמב"ם הל' מלוה ולוה רפי"ח (מהשיעורים דשבוע זה — יתרו תשמ"ו).

פילט ער דעם עול האדון, ביז אז אפילו אין די זמנים ווען דער אדון גיט אים ניט קיין ארבעט — פילט דער עבד זיין מציאות אז זי איז משועבד צום אדון[32].

און דאס איז דיוק לשון רש"י „שתהיו משועבדים לי" — ניט „שתהיו עבדי" (וכיו"ב):

דאס וואס מ"ת האט אויפגעטאן אז אידן זיינען געווארן „עבדי ה'" (סתם) ווערט שוין נכלל אין „אנכי ה' אלקיך". וויבאלד אז דער אויבערשטער איז אונזער שליט ומלך, „באלאנגען" אידן צום אויבערשטן („ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים"[33]), ובמילא דארף מען אים פאלגן און דינען ווי אן עבד לאדונו[33].

משא"כ מיט „הוצאתיך מארץ מצרים" איז צוגעקומען נאך אן ענין — „כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי":

אע"פ אז דער „תנאי" פון יצי"מ איז (בלויז) דאס וואס אידן ווערן „לי לעם" (וואס קען מיינען ע"ד היחס פון אן עם צו א מלך בשר ודם), איז אבער „כדאי היא ההוצאה (פון ארץ מצרים) שתהיו משועבדים לי":

היות אז אידן זיינען געווען בעבדות אין ארץ מצרים, וואס דארטן זיינען זיי געווען (ניט סתם „עבדים" — „בית עבדים" — נאר) אין אן אופן פון שעבוד[34] — עבודת פרך[35], ביז אין אן אופן פון „תכבד העבודה"[36] (למעלה ממדידה כו'), איז דעריבער „כדאי היא ההוצאה (אט די הוצאה פון „ארץ מצרים") שתהיו (ניט סתם עבדים, נאר) משועבדים לי".

ה. לויט דעם ביאור אין פרש"י — אז „אשר הוצאתיך מארץ מצרים" איז (ניט א טעם אויף „אנכי ה'א", נאר) א באזונדער, נייער ענין — ווערט מען פארשטיין פארוואס לאחרי פירוש זה אין „אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ברענגט רש"י נאך צוויי פירושים, וז"ל:

ד"א לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים שנאמר[37] ותחת רגליו . . הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. ד"א לפי שהיו שומעין קולות הרבה . . באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות הרבה הן [און דערנאך איז רש"י מסיים: ולמה אמר לשון יחיד אלקיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל . . לא להם צוית לא יהי' לכם אלקים אחרים אלא לי לבדי].

איז לכאורה תמוה: רש"י איז דאך מפרש פשוטו של מקרא — וואס פעלט אין דעם ערשטן פירוש [וואס תוכנו איז

---

32) ראה בארוכה ד"ה ומקנה רב (ומאמרים שלאח"ז) תרס"ו ע"ד העול דעבד פשוט. ע"ש.

33) וארא ו, ז (הובא לעיל סעיף א).

33א) אולי י"ל — אצל מלך בו"ד, קבלת מלכות אינה מכריחה ענין של עבדות (כנ"ל סעיף ג). אבל בנוגע להקב"ה, שקבלת מלכות קשורה עם קבלת תרי"ג כו' ה"ז בדוגמא לעבודת עבד [וכלשון הכתוב „תעבדון את האלקים". ובפרש"י לעיל יט, ד „כתרגומו", ובת"א — לפולחני]. וראה לעיל הערה 27. ולהעיר מהגירסא במכילתא (שנסמן בהערה 17) „א"ל עבדיו גזור עלינו גזירות".

34) כהלשון בכ"מ — „שעבוד מצרים" (ראה לדוגמא בפרש"י — שמות ה, ד. בא יא, ה. פרשתנו כאן (בפי' הב'). משפטים כד, י. ועוד).

35) שמות א, יג-יד. וראה פרש"י פרשתנו יח, י. ועוד.

36) שמות ה, ט ואילך.

37) משפטים כד, י.

אן ענין מובן ופשוט, און מען געפינט עד"ז אין נאך כו"כ כתובים, כנ"ל] — וואס צוליב דעם נויטיקט זיך רש"י אין די אנדערע צוויי פירושים[38], וועלכע זיינען (גאר) ווייט פון פשט

— הן מצד תוכנם הכללי, אז מ'האט געדארפט באווארענען אידן פון א טעות אז „שתי רשויות הן", „רשויות הרבה הן": ווי פאסט צו זאגן, אז נאכן זעען די אלע נסים אין מצרים ועל הים כו', און שטייענדיק במעמד הר סיני[39], זאל מען ערשט דארפן באווארענען אידן פון דעם טעות אז „שתי (הרבה) רשויות הן"?!

[אפילו דאס וואס „אני משתנה במר־אות"[40] איז לכאורה ניט קיין טעם מספיק אויף אזא טעות, ווארום ס'איז פאר־שטאנדיק בפשטות (און מ'זעט עד"ז במוחש ביי א בשר ודם) אז דער מראה הפנים (עכ"פ) בייט זיך לויט דער פעולה

וואס מ'טוט. ס'איז ניט גלייך דער מראה הפנים פון איינעם בשעת ער פירט א מלחמה צו דעם זעלבן מענטשן ווען ער איז עסוק אין א פעולה פון חסד ורחמים.

ועאכו"כ אז מ'זאל דארפן באווארע־נען פון א טעות אז „רשויות הרבה הן" מצד דעם וואס „היו שומעין קולות הרבה"[41] — בשעת אז פון די אלע הרבה קולות האבן זיך געהערט די זעלבע דיבורים און (ב) ועיקר) תוכנם איז „אנכי ה"א גו' לא יהי' לך וגו"!].

ונוסף לזה איז דא א באזונדער שוועריקייט אין יעדן פון די צוויי פירו־שים[42]:

אין דעם ערשטן פירוש איז ניט מובן — דער „נגלה כאן כזקן מלא רחמים" איז (לויט פרש"י[43]) שוין געווען בחמישי בסיון (ועכ"פ — א משך זמן איידער דער אויבערשטער האט אנגעהויבן זאגן די עשה"ד[44]); האט דער אויבערשטער גלייך בעת התגלותו געדארפט באווא־רענען אידן פון דעם טעות (בעיקרי אמונה) ד„שתי רשויות הן" (און ניט מפסיק זיין צוליב דעם באמצע עשה"ד).

---

38) ראה תי' המהרש"ל (הובא בהערה 18). — אבל נוסף על הנ"ל בפנים (ס"ב) שבפרש"י לא נעתקו התיבות „מבית עבדים", גם עצם תירוצו לכאורה אינו מובן, דלמה לא יפרש הכתוב שה„בית עבדים" הוא „ארץ מצרים" (ובפרט שדוקא ארמ"צ הוא „בית עבדים" ש„לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים" — פרש"י פרשתנו יח, ט).

ברע"ב כאן ד„הפי' הראשון אינו מתיישב על הענין שהרי לא צוה אותן בשום מצות הללו ר"ל אנכי ולא יהי' לך שום שעבוד לפניו ית"'. ולכאורה צ"ע, שהרי מפורש ברש"י (, מכילתא וכו') שאנכי ה"א הו"ע קבלת מלכותו, ומדוע אין זה ענין של „שעבוד לפניו ית"?

וראה לעיל הערה 22 — בתי' המשכיל לדוד.

39) ראה רש"י ואתחנן (ד, לה): כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם כר' וראו שהוא יחיד.

40) שאין זה רק ענין של פעולה של הקב"ה (שזה מובן בפשטות שאפ"ל פעולות שונות והפכיות נעשות ע"י אחד) כ"א ענין של החגלות ה' (ובדיוק ל' רש"י „משתנה במראות").

41) ברע"ב כאן, שע"י שמיעת קולות הרבה „יש יותר מקום לטעות . . מדבר שינוי המראות לפי ששינוי המראות הי' בזמנים שונים". ע"ש. אבל להעיר מרש"י כאן (ועד"ז בפרש"י משפטים שם) „ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים משנגאלו" — שתי מראות הפכיות בהר סיני גופא (ראה נחלת יעקב כאן. — ומתורצת אריכות זו בפרש"י). וראה הערה הקודמת. ואכ"מ.

42) וראה מפרשי רש"י כאן — כמה תירוצים בהצריכותא.

43) משפטים כד, ד. — אלא שאז ראו רק משה ואהרן נדב ואביהוא וע' זקנים (שם, י). וראה הערה הבאה.

44) ראה פרשתנו יט, כ ואילך — מ„וירד ה' על ה"ס" עד „וידבר אלקים גו".

און לויטן צווייטן פירוש — אַז דער אָרט פאָרן טעות איז געווארן דורך דעם קול פון די עשה"ד[45] — איז שווער (ווי רש"י אליין איז ממשיך[46]) „ולמה אמר לשון יחיד אלקיך": אזוי איז דאָס קיין קשיא ניט, ווייל מען געפינט בריבוי מקומות אַז דער אויבערשטער רעדט צו עם ישראל בלשון יחיד (ובפרט במ"ת וועו „ויחן שם ישראל — כאיש אחד בלב אחד"[47]): דאָ אבער — וויבאלד אַז דער קול איז געווען אין אן אופן וואס גיט אן אָרט לטעות אַז „רשויות הרבה הן", האָט מען דאָ בדוקא געדארפט נוצן א לשון רבים, און ניט א לשון יחיד וואס איז נאָך מוסיף אין דער נתינת מקום לטעות, אַז „אלוקה א' מדבר עם איש א' ואלוקה אחר עם איש אחר חלילה"[48].

[און דער ביאור פון רש"י — „ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל" — איז לכאורה ווייט פון פשטות, ווי מפרשים[49] פרעגן „מה מועיל סניגוריא זאת"].

וע"פ כ"ז איז תמוה ביותר: וואס איז מכריח רש"י'ן בפשוטו של מקרא להוסיף, צו ברענגען די צוויי פירושים?

ע"פ הנ"ל אבער איז עס מובן בפשטות: לויטן ערשטן פירוש אין רש"י, אַז „אשר הוצאתיך מארץ מצרים" איז א באזונדער ענין פון אנכי ה"א — איז ניט גלאטיק דער המשך הלשון „אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ", וואָרום בכלל ווייזט דער לשון „אשר" אויף א המשך צו דעם וואָס שטייט לפנ"ז (און ניט א הוספת דבר חדש (לגמרי)).

דערפאר ברענגט רש"י די אַנדערע פירושים וואָס לויט זיי איז גלאטיק דער המשך לשון הכתוב — ווי רש"י איז מדגיש, אַז לויטן צווייטן (ועד"ז — לויטן דריטן) פירוש, איז דער טייטש אין פסוק — „אנכי הוא אשר הוצאתיך כו'".

ו. פון דעם סיום אין פירוש רש"י — „ולמה אמר לשון יחיד . . ללמד סניגוריא במעשה העגל" — איז דאָ א הוראה נפלאה, אויף וויפל יעדער איד איז חביב ביים אויבערשטן:

דאָ רעדט זיך וועגן אידן ביי וועלכע עס האָט געפעלט ניט בלויז דער „תהיו משועבדים לי" — נאָר זיי האָבן געהאלטן ביי דעם קצה ההפכי לגמרי פון „אנכי ה' אלקיך"; און צוליב אַזעלכע אידן זאָגט דער אויבערשטער בא מ"ת ולכל הדורות „לשון יחיד", כדי משה זאל האָבן אויף די אידן א „סניגוריא"!

נאָך מער: דער פתחון פה איז פאָרבונדן דערמיט וואָס דאָס איז מוסיף אין דער נתינת מקום לטעות אַז „רשויות הרבה הן" (כנ"ל) — ולאידך, איז די „סניגוריא" לכאורה א שוואכע (כנ"ל פון מפרשים) — ואעפ"כ זאָגט דער אויבערשטער אַז ס'איז כדאי הדבר, אפשר וועט דערפון ארויסקומען א לימוד זכות אויף א אידן, אַזא אידן. אי עס גיט אַן אָרט לטעות — איז „כתוב והרוצה לטעות יטעה"[50]!

45) שלכן הוצרך לשלול הטעות כאן (וזהו היתרון בפי' הג' לגבי פי' הב').

46) בנחלת יעקב כאן, ד"קאי על כל הג' תירוצים דלעיל" (וכן משמע ברע"ב כאן). אבל צ"ע, דלפ"ז הו"ל לרש"י לחלקו בד"ה בפ"ע. — ובמשכיל לדוד מפורש כבפנים.

47) פרש"י פרשתנו יט, ב.

48) משכיל לדוד כאן.

49) גו"א כאן (ותירוצו אינו ע"ד הפשט. ע"ש).

50) ל' חז"ל (כ"ר פ"ח, ח) עה"פ (בראשית א, כו) נעשה אדם גו'. וראה רש"י עה"פ: ויש מקום למינים כו' לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה כו'.

וההוראה מובנת לכל אחד ואחד מאתנו — אז מען דאַרף זיך עוסק זיין אין קירוב כל אחד ואחד מישראל. ס'איז ניטא וואס צו מאַכן קיין חשבונות אז מיט דעם אידן איז כדאי צו אַפגעבן זיך משא"כ מיט א צווייטן כו' — באַוואַרנט די תורה, אז גלייך אין ערשטן דיבור פון די עשה"ד האָט דער אויבערשטער אריינגעגעבן א פתחון פה אויף קענען געפינען א לימוד זכות אויף א אידן וואס וועט נכשל ווערן ר"ל במעשה העגל (היפך דעם דיבור עצמו „אנכי ה'א")!

ועאכו"כ בדורנו זה, וואס רובם ככולם פון די וועלכע מ'דאַרף מקרב זיין צו אידישקייט זיינען אין גדר פון „תינוק שנשבה לבין העכו"ם" — דאַרף מען געפינען דרכים צו דערגרייכן כל אחד ואחד מישראל.

און דורך דעם וואס מ'איז מקרב אַלע אידן צו אבינו שבשמים, שטעלט מען צוזאַמען דעם „קהל גדול"[51] וואס וועט גיין לקבל פני משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ יתרו תש"ל)

---

51) ירמי' לא, ז.